

V súvislosti s výzvou ÚV KSČ, vlády ČSSR, ÚR ROH a ÚV SZM na rozvoj iniciatívy pracujúcich na počesť XV. zjazdu KSČ sa nástojčivo dostáva do popredia otázka nástrojov a ciest podnecovania, prehlbovania a zvyšovania spoločenskej aktivity pracujúcich. V podmienkach práce SZM sa táto otázka stáva organickou súčasťou presadzujúceho sa úsilia vedecky plánovať a riadiť proces komunistickej výchovy mládeže.

Komunistická výchova mládeže a spoločenská aktivita

Komunistická výchova [Fedosejev 1971 : 462] je cieľavedomé a systematické formovanie uvedomelých, disciplinovaných a všestranne vyspelých ľudí, ktorí sa zbavili prežitkov minulosti a harmonicky v sebe spájajú vysokú ideovosť, pracovitosť, organizovanosť, duchovné bohatstvo, mravnú čistotu a fyzickú zdatnosť. Komunisticky vychovaný človek sa vyznačuje vedeckým svetonázorom, hlbokým ideovým presvedčením, je všestranne vzdelaný, vnútorne a vonkajškovo kultivovaný, má vycibrený estetický vkus, je fyzicky zdatný. Práca je mu životnou prvou potrebou, vysoké mravné kvality charakterizujú jeho povahu a správanie.

Výchova ľudí s komunistickým uvedením a morálkou však nemôže predstavovať iba konečný cieľ, ku ktorému speje naša socialistická spoločnosť ako spoločnosť na prechode ku komunizmu. Je súčasne aj nevyhnutnou podmienkou dnešného úspešného napredovania pri budovaní materiálno-technickej základne socializmu a komunizmu, úspešného rozvoja socialistických spoločenských vzťahov a ich postupného prerastania do vzťahov komunistických.

V leninskej koncepcii komunistickej výchovy sa nie náhodou zvýrazňuje skutočnosť, že uvedené základné ciele sa môžu dosahovať predovšetkým prostredníctvom širokého zapájania pracujúcich do revolučnej praxe, spoločensky angažovanej účasti na riešení hlavných úloh sociálnej politiky formulovaných komunistickou stranou. „...rozhodujúcim faktorom pri prerastaní socialistického vedomia do komunistického je praktická činnosť ľudí zameraná k zmene spoločenského bytia, t. j. vybudovania rozvinutej materiálno-technickej základne a utvárania komunistických spoločenských vzťahov“ [Fedosejev 1971 : 463].

V. I. Lenin pri rozpracovaní učenia o vzrastajúcej úlohe širokých mas pracujúcich na riadení spoločnosti pri výstavbe socializmu a komunizmu osobitne pripomína, že zapájanie čo najväčšieho počtu predstaviteľov pracujúcich tried do riadenia spoločnosti treba pokladať za *významný spôsob výchovy nového socialistického typu osobnosti*, zdroj sily socialistického štátu, jeden z účinných prostriedkov na zdokonaľovanie socialistických spoločenských vzťahov, rozvoj socialistickej demokracie.

História pokrokového mládežníckeho hnutia v socialistických krajinách ukazuje, ako víťazstvo socialistickej revolúcie a nastolenie diktatúry proletariátu znamenali zásadný obrat v možnostiach a perspektívach tvorivého a angažovaného uplatnenia sa mládeže vo všetkých oblastiach spoločenského života. Socialistická spoločnosť utvorila kvalitatívne nové podmienky pre formovanie jednoty základných záujmov všetkých skupín pracujúcich, objektívne utvára predpoklady pre neprestajný a zákonitý rast spoločenskej aktivity ľudových mas, tried, vrstiev a spoločenských skupín.

História mládežníckeho hnutia po oslobodení Československa Sovietskou armádou a po nastolení diktatury proletariátu vo februári 1948 je aj históriou stavieb mládeže, údernického a brigádnického hnutia, brigád socialistickej práce, Reflektoru mladých, Zenitu, študentskej vedeckej a odbornej činnosti, letnej aktivity študentov, olympiád a ďalších konkrétnych foriem rozvoja spoločenskej aktivity mládeže ako mimoriadne efektívnych nástrojov komunistickej výchovy mládeže.

Ak zvýrazňujeme význam aktívnej spoločensky prospešnej činnosti, aktívnu účasť na riešení úloh socialistickej a komunistickej výstavby ako nevyhnutný predpoklad formovania socialistickeho uvedomenia mládeže, nechceme opomenúť skúsenosti nedávnych rokov, ktoré potvrdili, že „... k formovaniu socialistickeho zmýšľajúceho a konajúceho človeka nestačí iba jeho aktívna účasť na socialistických premenách, ak nebudú zmeny v spôsobe života podmienené zmenami v oblasti vedomia ...“ [Grulich 1974 : 85]. V skutočnej výchovnej práci v podmienkach Socialistického zväzu mládeže sa znovu a znovu pred mládežníckymi funkcionármi otvára „bludný kruh“: dosiahneme stanovené ciele komunistickej výchovy zvýšenou pozornosťou politickému vzdelávaniu, seminárom, besedám a podobným formám zámerného, cieľavedomého (v pedagogickej terminológii *intencionálneho*) pôsobenia, alebo skôr zvýšenou systematickou pozornosťou zapájania mladých ľudí do socialistickej súťaže, hnutia Zenit a Reflektor mladých, brigádnickej činnosti a ďalších foriem nepriameho, sprostredkovaného (v pedagogickej terminológii *funkcionálneho*) výchovného pôsobenia? Bludný kruh však iba zdánlivý, pretože sa predpokladá, ako keby na vedomie a jeho utváranie v socialistickej podobe vplývalo iba teoretické osvojovanie učenia o socializme a na spôsob života iba účasť na spoločenskej aktivite. Skutočnosť je však ďaleko zložitejšia a vzájomná prepletenosť výchovného pôsobenia a seba výchovy je podmienená konkrétnou situáciou (tradíciami, sociálnou skladbou a podobne) v závode, úrade či na škole.

V. I. Lenin mnohokrát vo svojom vystúpení na III. všeruskom zjazde Komunistic-

kého zväzu mládeže Ruska 2. októbra 1920 pripomínal nevyhnutnú spätosť vzdelávania, vyučovania, výchovy s prácou robotníkov a roľníkov. Pripomínal Komsomolu, „... aby sa neuzatváral do svojich škôl a neobmedzoval iba na čítanie komunistických kníh a brožúr. Len v spoločnej práci s robotníkmi a roľníkmi môžete sa stať skutočnými komunistami“ [Lenin 1975 : 255]. Ale súčasne v tom istom vystúpení pripomína: „Vašou úlohou je budovať, a môžete túto úlohu splniť iba vtedy, ak si osvojíte všetky moderné poznatky, keď dokážete zmeniť komunizmus z hotových naučených formúl, rád, receptov, smerníc a programov na to živé, čo zjednocuje vašu bezprostrednú prácu, keď dokážete urobiť z komunizmu vozidlo vo svojej praktickej činnosti.“ [Lenin 1975 : 248].

Aj súčasná pedagogika mládežníckeho hnutia na základe teoretického poznania a zovšeobecnenia praktických skúseností pri rozpracovaní otázok výchovného systému a cieľa SZM zdôrazňuje organickú spätosť, nerozlučnosť, vzájomnú podmienenosť intencionálneho a funkcionálneho pôsobenia na mládež. V námete výchovného cieľa SZM, ktorý sformuloval prof. Ernest Sýkora, sa hovorí: „Cieľom výchovy v SZM je pripravovať pod vedením KSČ politicky uvedomelých, všestranne rozvinutých mladých ľudí pre socializmus a komunizmus. Pritom rešpektovať špecifické vlastnosti mládeže a neustále sa meniace spoločenské podmienky pri jej vstupe do práce a života utváraním mládežníckeho hnutia, v ktorom učenie, vzdelávanie a výchova sa nerozlučne spájajú s iniciatívou a praktickými činmi pri riešení aktuálnych a perspektívnych politických a budovateľských úloh spoločnosti i vlastných problémov mládeže a vyúsťujú v osobitú školu zväzackej výchovy a seba výchovy, ovplyvňujú všetku mládež“ [Sýkora 1972 : 394].

Skúsenosti jednotných mládežníckych organizácií v socialistických krajinách, osobitne v ZSSR, potvrdzujú, že účinnosť ideovopolitického vzdelávania je najvyššia vtedy, keď sa ono nerealizuje izolovane, ale keď je organicky späté so spoločenskou aktivitou mládeže. Spoločenská aktivita mládeže v jej mnohostranných formách, usmerňovaná na podklade úloh, ktoré pred

mládež a jej organizáciu stavia KSČ, sa stáva prirodzeným zdrojom otázok, problémov a podnetov, ktoré by mali nachádzať svoj odraz, odpovede a objasnenie v celkovom charaktere a obsahu ideovopolitického vzdelávania SZM.

Predovšetkým praktická účasť mladých ľudí na revolučných premenách spoločnosti prostredníctvom politickej práce, účasti na rozvoji pracovnej iniciatívy a budovateľskej aktivity, teda tam, kde sa neustále rieši otázka vzťahu individuálneho, skupinového, lokálneho a celospoločenského záujmu, im umožňuje hlbšie pochopiť nielen to, čo si už osvojili, ale vyvoláva v nich skutočnú potrebu a úsilie prehĺbovať si svoje vedomosti prostredníctvom politického vzdelávania.

Riešenie onoho „bludného kruhu“ pochopiteľne nemôže spočívať v rozhodnutí „bud“ – alebo, ale „aj – aj“, pričom je tu kladená požiadavka ich nerozlučnej spätosti, dialektickej jednoty ako skutočného predpokladu rozvíjania mládežníckeho hnutia. Ak v súčasnosti často počuť na adresu politického vzdelávania SZM požiadavku adekvátnosti foriem jeho uskutočňovania, ktoré by prihliadali na špecifické vlastnosti mládeže, tak o nič menej závažnou požiadavkou voči rozmanitým formám pracovnej iniciatívy a budovateľskej aktivity je požiadavka ich socialistického obsahu.

Skutočná masová premena ľudí, formovanie ich socialistického a komunistického uvedomenia a presvedčenia prostredníctvom ich účasti na rozmanitých formách spoločenskej aktivity sa môže dosahovať iba vtedy, ak má charakter praktického revolučného hnutia, revolučnej praxe, v ktorej sa dosahujú nielen zmeny v objektívnej skutočnosti (t. j. rozvoj materiálno-technickej základne, vedecko-technický rozvoj, ekonomická efektívnosť, produktivita práce a podobne), ale aj zmeny v osobnosti účastníkov tohto hnutia v zmysle jej všestranného a harmonického rozvoja.

Ak chápeme spoločenskú aktivitu mládeže ako organickú súčasť socialistických revolučných premien našej spoločnosti, ako praktické revolučné hnutie, revolučnú prax, realizujúcu idey marxizmu-leninizmu, stáva sa ona chrbticou, nosným skeletom kon-

cepcie komunistickej výchovy mládeže v podmienkach Socialistického zväzu mládeže. Účasť mládeže na revolučných socialistických premenách, „... na praktickom riešení tej či onej úlohy spoločnej práce, hoc i najmenej a najjednoduchšej“ [Lenin 1975 : 257] je a musí byť rozhodujúcim kritériom úrovne socialistického a komunistického uvedomenia a presvedčenia mladého človeka, člena Socialistického zväzu mládeže.

K problematike systému spoločenskej aktivity mládeže v SZM

Komunistická výchova mládeže a spoločenská aktivita mládeže predstavujú základné pojmy marxisticko-leninskej koncepcie začleňovania mladých ľudí do spoločenského života. Hlavnou myšlienkou tejto koncepcie, ktorej základy sú rozpracované v prácach klasikov K. Marxa a V. I. Lenina, je nevyhnutnosť dialektickej jednoty výchovy a vzdelávania a praktickej činnosti ako predpoklad celistvého utvárania mladšej socialistickej generácie. Podľa tejto koncepcie sa osobnosť mladého človeka utvára nielen tým, že sa prispôsobuje požiadavkám spoločenského prostredia, ale aj tým a predovšetkým tak, že vlastnou činnosťou aktívne pôsobí na pretváranie celej spoločnosti, na rozvoj jej výrobných síl a zdokonaľovanie spoločenských vzťahov.

I keď o spoločenskej aktivite mládeže či tiež sociálnej aktivite mládeže existuje bohatá literatúra, najmä od sovietskych sociológov [Borovik 1975 : 35], predsa len na mnohé teoreticko-metodologické otázky nie je daná uspokojivá odpoveď, čo v značnej miere ovplyvňuje úroveň a validitu informácií získaných zo sociologických výskumov tohto špecifického sociálneho javu. Avšak potreby spoločenskej praxe komunistickej výchovy mládeže si vyžadujú preskúmanie foriem a metód riadenia aj takého sociálneho procesu, akým je zvyšovanie spoločenskej aktivity mládeže, stanovenie efektívnosti práce takej spoločenskej organizácie, akou je Socialistický zväz mládeže.

Pri sociologickom výskume spoločenskej aktivity mládeže je potrebné vychádzať z predpokladu, že stály a zákonitý rast spoločenskej aktivity mládeže, ako organická

súčasť spoločenskej aktivity pracujúcich máš, nemá a nemôže mať živelný charakter. Je v rozhodujúcej miere výsledkom cieľavedomej ideovej a organizátorskej práce KSC, socialistického štátu, odborov a mládežníckej organizácie ako aj ďalších spoločenských organizácií. Z uvedeného vyplýva, že do rozsahu pojmu spoločenská aktivita nemôžeme pojať niektoré neformálne aktivity (napr. písanie petícií) či aktivity expresívneho charakteru (napr. spievanie), ale iba *sformalizované aktivity inštrumentálneho charakteru* [Dražkiewicz 1974 : 172].

K jedným z mnohých podmienok objektívneho zhodnotenia úrovne spoločenskej aktivity mládeže, ktorá spadá pod pôsobnosť tej ktorej základnej organizácie SZM, je vytypovanie čo najúplnejšieho systému ukazovateľov, t. j. konkrétnych foriem spoločenskej aktivity mládeže systematicky rozvíjaných organizáciou.

V dostupnej literatúre, ktorá prináša najnovšie výsledky sociologických výskumov spoločenskej aktivity mládeže chápanej ako výraz úrovne efektívnosti práce mládežníckej organizácie, sa objavuje nasledovná klasifikácia základných druhov činnosti mládeže [Speranskij 1975 : 111]:

- výrobnopracovná;
- spoločensko-politická;
- zameraná na osvojovanie a propagandu znalostí základov marxisticko-leninskej teórie a účasť na tvorbe a rozširovaní hodnôt duchovnej kultúry;
- zameraná na rast vzdelanostnej úrovne;
- vojensko-vlastenecká;
- športová.

Na základe spolupráce s funkcionármi VLKZM vytypovali výskumníci najdôležitejšie konkrétne formy činnosti mládeže pre jednotlivé druhy spoločenskej aktivity ako konkrétne ukazovatele efektívnosti práce komsomolských organizácií.

Aktivita vo *výrobnopracovnej sfére* je charakterizovaná počtom chlapcov a dievčát, ktorí

- plnia a prekračujú výrobné úlohy, pracovné normy;
- odovzdávajú výrobky bez závad;
- sa venujú vynalezectvu a racionalizácii;
- sa stále zúčastňujú prehliadky hospodárnosti a úspor, akcií Komsomolského re-

flektoru zameraných na šetrenie energetických zdrojov, surovín a materiálov;

- sa zúčastňujú práce rozličných tvorivých združení;

- zúčastňujú sa socialistického súťaženia a majú adekvátne úlohy a zmluvy;

- zúčastňujú sa hnutia za komunistický vzťah k práci (napr. súťažiaci či držiteľia titulu „Úderník komunistickej práce“);

- zúčastňujú sa súťaže o titul „Najlepší mladý robotník v profesii“, na konkurzoch a turnajoch pracovného majstrovstva;

- zvyšujú si kvalifikáciu, zvládli príbuznú profesiu;

- neporušili pracovnú disciplínu, nemajú neskoré príchody a absenciu.

Spoločensko-politická aktivita sa charakterizuje počtom:

- chlapcov a dievčát, ktorí majú stále spoločenské úlohy;

- komsomolcov k celkovému počtu pracujúcej mládeže;

- chlapcov a dievčát, ktorí sa podieľajú na propagácii hodnôt duchovnej kultúry (agitačné brigády).

Aktivita mládeže na *osvojení a propagande znalostí základov marxizmu-leninizmu* sa vyjadruje počtom mládencov a dievčiat: — preukazujúcich dobré znalosti základov marxisticko-leninskej teórie v priebehu absolvovania teoretickej časti Leninského zápočtu;

- zúčastňujúcich sa výuky v sieti stranických a komsomolských politicko-vzdelávacích útvarov;

- pracujúci v mládežníckych lektorských skupinách;

- zúčastňujúcich sa na súťažiach k otázkam spoločenských vied (študenti).

Efektívnosť práce komsomolských organizácií pri *zvyšovaní vzdelávacej aktivity* mládeže sa vyjadruje počtom chlapcov a dievčát, ktorí

- sa učia na večerných a diaľkových školách a úspešne ich zakončujú;

- študujú na vysokých školách a stredných odborných školách a prospievajú „dobro“ a „výborne“;

- sa zúčastňujú na školských fyzikálnych, matematických a podobných olympiádach, krúžkoch, sekciách;

- sa zúčastňujú práce krúžkov vedecko-technickej tvorivosti.

Vojensko-vlastenecká a športová aktivita mládeže sa vyjadruje počtom chlapcov a dievčát, ktorí:

- splnili normu GTO (pripravený k práci a obrane);
- učia sa v krúžkoch s vojensko-technickou a športovou náplňou;
- sú držiteľmi masovej športovej triedy;
- zúčastňujú sa rozličných masových športových súťaží;
- sú organizátormi športovej činnosti.

Predložený námet systému spoločenských činností mládeže, podľa nášho názoru, vcelku dostatočne zrkadlí práve tie formálne aktivity inštrumentálneho charakteru, na ktorých možno postihnúť úroveň a efektívnosť organizátorskej práce mládežníckej organizácie.

V sociologickom výskume pracujúcej mládeže v strojárskych závodoch na Slovensku, ktorý sme realizovali v ideovej, organizačnej a materiálnej spolupráci s ideologickým oddelením SÚV SZM r. 1973, sme si spoločenskú aktivitu mládeže vymedzili nasledujúcimi základnými druhmi činnosti:

- pracovná iniciatíva
- budovateľská aktivita
- spoločensko-politická aktivita
- vzdelávacia aktivita
- záujmovo-kultúrna činnosť

Pri pokrytí jednotlivých druhov činnosti konkrétnymi ukazovateľmi sme narážali na isté ťažkosti, čo môžeme považovať za signál, že systém spoločenskej aktivity mládeže v koncepcii komunistickej výchovy mládeže v podmienkach Socialistického zväzu mládeže je ešte stále v štádiu rozpracovávaní. Mohli sme pochopiteľne prevziať niektorú z koncepcií spoločenskej aktivity mládeže vypracovanú z tradícií VLKZM, ale mnohé z aktivít sa v praxi komunistickej výchovy u nás nesledujú a nerozvíjajú v tak širokom merítku, aby sme mohli zodpovedne porovnávať výsledky medzi jednotlivými závodmi a ich organizáciami SZM.

Najdokonalejšie sa nám podarilo vyty-povať konkrétne ukazovatele pracovnej iniciatívy (člen BSP, člen kolektívu súťažiacieho o titul BSP, účastník hnutia ZENIT, Reflektor mladých), budovateľskej aktivity

(brigády na stavbách mládeže, na pomoc poľnohospodárstvu, úprava životného prostredia pracoviska, obce), spoločensko-politickej aktivity (členstvo v KSČ, členstvo, funkcia a zväzacká úloha SZM, členstvo a funkcia v ďalších spoločenských organizáciach, poslanec NV), čiastočne vzdelávacej aktivity (štúdium popri zamestnaní). K aktivitám záujmovo-kultúrnej povahy sme zisťovali iba subjektívny postoj.

I keď pochopiteľne nejde a ani nemôže ísť o vyčerpávajúce vytypovanie ukazovateľov jednotlivých foriem spoločenskej aktivity, predsa len nám umožňujú dosiahnuť základný cieľ výskumu. Týmto cieľom bolo verifikovať v konkrétnych spoločenských podmienkach platnosť teoretickej hypotézy, ktorá tvorí základ vymedzenia spoločenskej aktivity mládeže [Puti... 1972 : 140] ako objektívne determinovaného subjektívneho vzťahu a pripravenosti k činnosti, ktorá sa prejavuje v adekvátnych aktoch správania sa a predstavuje cieľavedomú, tvorivú spoločenskú činnosť, ktorá pretvára objektívnu skutočnosť a v ktorej činnosti sa mení aj osobnosť mladého človeka. Zmeny v osobnostnej štruktúre sme identifikovali úrovňou socialistického uvedomenia, hodnotovou orientáciou, zameraním kultúrnych záujmov a postojom k vzdelávacej aktivite.

Vzhľadom na význam socialistickej pracovnej iniciatívy z hľadiska zvyšovania účasti mládeže na vedecko-technickom rozvoji demonštrujeme získané poznatky iba na základe tejto formy spoločenskej aktivity mládeže. Môže to byť zaujímavé aj z toho hľadiska, že práve táto forma spoločenskej aktivity mládeže ako keby najviac sledovala ciele ekonomické, technické a technologické a najmenej sa dotýkala základného cieľa komunistickej výchovy — formovania všestranne rozvinutej osobnosti mladého človeka.

Vo výskume sme zistili, že v rozličných formách socialistickej pracovnej iniciatívy sa zúčastňovalo 47,8 % a na rozličných formách budovateľskej aktivity 66,4 % z celku skúmaných mladých ľudí vo veku od 15 do 30 rokov z 10 strojárskych závodoch Slovenska. Rozdiely medzi jednotlivými závodmi sa v prípade pracovnej iniciatívy pohybujú od 63,8 % do 28,4 %, v prípade budovateľskej aktivity od 80 % do 25 %.

Toto značné rozpätie ukazuje, že ukazovatele, ktoré sme použili v našom výskume, majú značnú rozlišovaciu schopnosť a poskytujú dostatečnú orientáciu o celkovej ideovo-organizátorskej práci politických a spoločenských organizácií a riadiacej práci hospodárskeho vedenia. Pri obsahovej analýze základných dokumentov ZO SZM v daných závodoch sme dospeli k poznatku, že práve rozvinutie mládežníckych foriem pracovnej iniciatívy ako Reflektor mladých, KRB, BSP, zapájanie mladých pracovníkov do hnutia Zenit (súťaže zručnosti, Burzy nápadov, zlepšovateľstva, novátorstva a racionalizátorstva, súťaže priemyslovej a užitej estetiky, veľtrhy Zenitu), utvorenie Rady mladých odborníkov a podobne sa stávajú dôležitým faktorom dynamickosti celkového života základnej organizácie SZM. V tých závodoch, kde sa nedarilo rozvinúť uvedené náročnejšie formy socialistickej pracovnej iniciatívy a kde sa v značnej miere zameriavala pozornosť na brigádnicku činnosť (nakládka, vykládka, zber odpadu a podobne) v jednoduchých a fyzicky náročných pomocných prácach, bolo cítiť celkové upadanie záujmu členov SZM ako aj ostatných mladých ľudí o činnosť organizácie ako takej.

Závery IX. pléna ÚV SZM o otázkach robotníckej mládeže obsahujú dôležitú myšlienku, ktorá korešponduje s výsledkami výskumu, že práve v týchto náročnejších formách rozvoja pracovnej iniciatívy mládeže sú ešte značné rezervy pre podchytenie celkovej spoločenskej aktivity mládeže. I keď počet účastníkov Zenitu rastie z roka na rok práve tak ako hliadok a štábov Reflektoru mladých, predsa len sa nedarí vo všetkých závodoch dosiahnuť harmonické rozvinutie všetkých foriem socialistickej pracovnej iniciatívy, najmä špecificky mládežníckych.

Zapájanie mladých ľudí do rozmanitých foriem socialistickej pracovnej iniciatívy vytvára predpoklady pre ich ďalší osobnostný rozvoj. Pri porovnaní záujmu o zvyšovanie vzdelania a kvalifikácie v prípade potreby závodu sa ukázalo, že členovia kolektívov súťažiacich o titul BSP ho manifestovali o 10 % viac ako tí mladí ľudia, ktorí sa nezúčastňujú žiadnej formy socialistickej pracovnej iniciatívy. Podobná ten-

dencia sa prejavuje aj v úrovni súčasnej vzdelávacej aktivity.

Na otázku: Ak vidíte v závode lajdácku prácu, aké stanovisko obvyčajne zaujmete? sa vyskytli aj odpovede ako „nepletiem sa do toho, aj tak sa nič nezmení; nechcem si páliť prsty, kritika sa nevypláca; je mi to jedno“. Ukázalo sa, že tí, ktorí sa nezúčastňujú socialistickej pracovnej iniciatívy, uviedli tieto tri negatívne odpovede v 38 %, zatiaľ čo tí, čo sa zúčastňujú na socialistickej súťaži, v 21 % členovia hliadok Reflektoru mladých v 11 %.

Účastníci socialistickej pracovnej iniciatívy dosahujú všeobecne lepšie výsledky v znalostiach niektorých politických skutočností, pozitívnejšie hodnotia možnosti mladých ľudí z hľadiska ich uplatnenia v socialistickej spoločnosti, socializmus podľa nich má väčšie predpoklady a záujem na využití myšlienok a nápadov ľudí ako kapitalistická spoločnosť. Uvedené, ako aj celý rad ďalších poznatkov výskumu, umožňuje konštatovať pozitívnu súvislosť medzi účasťou na pracovnej iniciatíve a osobnostným rozvojom jej účastníkov. Táto súvislosť má charakter vzájomného podmieňovania a ovplyvňovania. Rozvíjané hnutie v oblasti pracovnej iniciatívy priťahuje práve tie skupiny pracujúcej mládeže, o ktorých hovoríme ako o osobnostne všestranne rozvitejších, a súčasne toto hnutie utvára svojimi objektívnymi požiadavkami v rôznych oblastiach ľudskej činnosti potrebné podmienky na ďalší osobnostný rozvoj jeho aktívnych účastníkov.

Skutočnosť, že zapájanie mladých ľudí do rozmanitých foriem pracovnej iniciatívy sa prejavuje nielen v ekonomických výsledkoch, v raste produktivity práce, v splnení a prekročení plánovaných úloh, ale aj v cieľoch komunistickej výchovy, iste poteší každého funkcionára SZM, či inej spoločenskej organizácie podieľajúcej sa na organizácii tohto hnutia mládeže. Avšak základnou taktickou otázkou dňa je skôr: ako získať, presvedčiť, podnietiť, prehĺbiť, zvýšiť spoločenskú aktivitu mládeže, osobitne účasť mládeže na vedecko-technickom rozvoji.

Jedným zo základných poznatkov, ktorými sme mohli objasniť pomerne značné rozdiely v účasti mládeže na pracovnej ini-

tatívne medzi jednotlivými závodmi, bola početnosť jeho osadenstva, početnosť mladých ľudí do 30 rokov, ich kvalifikačná štruktúra, osobitne však kvalifikačná štruktúra robotníckej mládeže závodu.

Spoločenská aktivita robotníckej mládeže

V marxisticko-leninskej sociológii sa vymedzuje mládež ako triedne diferencovaná sociálno-demografická skupina spoločnosti, ktorá zahŕňa mladých ľudí vo veku od 16 do 30 rokov, pričom jej postavenie a úloha v spoločnosti, funkcie a druhy činnosti, hodnotové orientácie, svetonázor, záujmy, potreby a sociálno-psychologické vlastnosti sú podmienené charakterom sociálno-politického zriadenia, spoločenskými vzťahmi, konkrétnou historickou situáciou.

Pre sociologickú úroveň poznávania mládeže ako spoločenského javu je tak príznačné, že ho dáva do vzťahu so sociálno-triednou štruktúrou a že ho skúma zo zorného uhla jeho miesta a funkcie v tejto štruktúre. Triedne hľadisko, otázka triednej diferenciácie mládeže v zásade odlišuje marxisticko-leninský prístup k problematike mládeže od všetkých ostatných. Triedne hľadisko nám súčasne zabezpečuje najobsažnejšiu informáciu o charakteristických osobitostiach základných kategórií mládeže, ktorá determinuje ich príslušnosť k základným sociálnym triedam a vrstvám. Získané poznatky o vzdelanostno-kvalifikačnom, spoločensko-politickom, kultúrnom a fyzickom potenciáli príslušníkov základných sociálnych kategórií mládeže utvárajú nevyhnutný predpoklad „... veľmi presného určenia úloh sociálnej orientácie mládeže, určenia obsahu, foriem a metód výchovného pôsobenia [Kamaľdinova 1975 : 125].

Triedne hľadisko a prístup k problematike mládeže si tak vyžaduje aj pri nastolovaní otázky komunistickej výchovy mládeže a jej spoločenskej aktivity venovať osobitnú pozornosť mladej generácii robotníckej triedy.

V revolučnom procese socialistickej a komunistickej výstavby spoločnosti má rozhodujúcu úlohu práve robotnícka trieda ako hlavná sila a vedúca trieda socialistickej spoločnosti, čo vyplýva z toho, že práve ona je najužšie spätá so socialistic-

kým vlastníctvom a rozhodujúcimi odvetvami národného hospodárstva, že ako početne najsilnejšia trieda je aj vysoko organizovaná a disciplinovaná, že jej záujmy a potreby sú v súlade s objektívnymi potrebami spoločenského vývoja, že ju zjednocuje a vychováva komunistická strana vyzbrojená vedeckým svetonázorom.

Aj výsledky, ktoré dosahuje Socialistický zväz mládeže v rozvíjaní socialistickej pracovnej iniciatívy, ukazujú, že je to práve robotnícka mládež, ktorá je jeho oporou pri plnení úloh kladených pred našu mladú generáciu Komunisticou stranou Československa. Preto v súlade s veľkou úlohou KSČ — upevniť vedúcu úlohu robotníckej triedy tak, aby vzostupom jej vzdelanosti, kultúry, politického a triedneho uvedomenia bola hlavným bojovníkom za politický, ekonomický a technický rozvoj spoločnosti, za socialistický spôsob života — upriamuje SZM svoju pozornosť na komunistickú výchovu jej mladej generácie, na rozvoj jej spoločenskej aktivity.

Významným prostriedkom utvárania socialistickej osobnosti mladých príslušníkov robotníckej triedy sa stáva socialistický pracovný kolektív, na ktorého báze sa rozvíjajú rozmanité pracovné a spoločenské hnutia urýchľujúce nielen riešenie náročných hospodárskych úloh, ale aj proces formovania socialistickeho uvedomenia a presvedčenia. Spoločensko-politická aktivita a pracovná iniciatíva robotníckej mládeže sa dostáva do základného fondu revolučných a pracovných tradícií robotníckej triedy aj preto, že symbolizuje jednotu individuálnych a triednych záujmov, že posilňuje presadzovanie progresívnych tendencií vo vývoji robotníckej triedy. Jej celková úroveň signalizuje dosiahnutý stupeň vnútornej konsolidácie, sebaorganizácie robotníckej triedy, stav skupinového vedomia, existenciu pocitu triednej jednoty záujmov, kolektívnu súčinnosť pri ich realizácii [Dražkiewicz 1974 : 173].

Jednou z charakteristických črt nášho socialistickeho rozvoja je celkový rast vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Nedielnou súčasťou tejto tendencie je rast, zvyšovanie kvalifikačnej úrovne robotníckej triedy, ktorá sa realizuje predovšetkým prostredníctvom mládeže.

Od roku 1954 vzrástol počet študujúcich v ČSSR v prípravkách pre kvalifikovaných robotníkov zo 144 na 369 tisíc r. 1972. Ak r. 1945/46 bolo na Slovensku 85 učňovských škôl s celkovým počtom učňov 18 529, tak r. 1973/74 to bolo už 263 škôl so 121 025 učňami. Systematická pozornosť zvyšovaniu kvalifikácie mladej generácie robotníckej triedy sa priaznivo prejavuje v tendencii znížovať podiel nekvalifikovaných robotníkov. Proti roku 1950 sa znížil ich počet o 28 % (r. 1972), takže v súčasnosti je podiel kvalifikovaných robotníkov a prevádzkových pracovníkov 66 %, pričom niektoré optimistické prognózy na r. 1990 predpokladajú jeho zvýšenie na 85 % z celku robotníkov [Selecký 1975 : 80 – 81].

Aj analýza sociálno-triednej štruktúry skúmanej pracujúcej mládeže strojárskych závodov na Slovensku ukázala, že jednak predstavuje robotnícka mládež kvantitatívne najvýznamnejšiu skupinu (71,2 %), pričom kvalifikovaní robotníci sú zasa najvýznamnejšou skupinou v štruktúre robotníckej mládeže (61,3 %). Zastúpenie pomocných robotníkov (8,9 %), zaučených robotníkov (29,7 %) ako aj kvalifikovaných robotníkov v štruktúre robotníckej mládeže, skutočnosť, že 87,6 % z nich absolvovalo učňovskú školu, ukazuje aj v našom prípade vcelku pozitívne tendencie, vyvolané vedeckotechnickým pokrokom, narastajúcou „intelektualizáciou“ robotníckej práce, poklesom hrubej manuálnej a rastom mechanizovanej a poloautomatizovanej práce.

Pri vyhodnotení získaných poznatkov o spoločenskej aktivite robotníckej mládeže sme dospeli k záveru, že kultúrno-technická úroveň rozličných oddielov robotníckej mládeže je významným faktorom, ktorý sa prejavuje v rozdielnej úrovni ich účasti na rozmanitých formách spoločenskej aktivity.

V úrovni organizovanosti v SZM niet medzi jednotlivými skupinami robotníckej mládeže podstatnejšieho rozdielu, ale podiel funkcionárov sa v jednotlivých skupinách utvára diferencovane. V celku pomocných robotníkov je tento podiel 4,4 %, v celku zaučených robotníkov 6,2 % a v celku kvalifikovaných robotníkov 11,5 %. V súčasnosti prikkladáme v SZM veľký vý-

znam vyhľadávaniu a prideľovaniu konkrétnych zväzáckych úloh pre jednotlivých členov organizácie. Pri rozvoji tohto zapájania mladých robotníkov do spoločenskej práce sa ukazuje istá bariera, ťažkosť, dané práve kultúrno-technickou úrovňou pomocných a zaučených robotníkov. Ak pomocní robotníci z 13,3 % a zaučení z 16,2 % vyhlásili, že majú zväzáčku úlohu, tak kvalifikovaní robotníci dosiahli až 32 %. Kvalifikovaní robotníci sú oporou organizácií SZM aj pri výbere poslancov národných výborov (z celkového počtu 23 bolo 14 kvalifikovanými robotníkmi).

Aj v zapájaní robotníckej mládeže do rozmanitých foriem pracovnej iniciatívy a budovateľskej aktivity sa prejavuje obdobná tendencia. Z celku pomocných robotníkov sa zúčastňovalo na socialistickej pracovnej iniciatíve 38,4 % a na budovateľskej aktivite 48,7 %, analogicky u zaučených robotníkov máme údaje 39 % a 52 %. Kvalifikovaní robotníci dosahujú účasť na pracovnej iniciatíve 67,9 % a na budovateľskej aktivite 68,1 %.

Už z doteraz uvedených výsledkov možno usúdiť, že kvalifikačná úroveň robotníckej mládeže v značnej miere ovplyvňuje úroveň spoločensko-politickej aktivity a pracovnej a budovateľskej iniciatívy jej jednotlivých oddielov. Pritom z mnohých sociologických výskumov pracujúcej mládeže vyplýva zaujímavá zákonitosť: čím vyššia je úroveň vzdelania a kvalifikácie robotníckej mládeže, tým väčšie je jej úsilie ďalej si ju v rozmanitých formách zvyšovať.

V našom výskume sme zistili, že vzdelanie a kvalifikáciu si zvyšuje 1,6 % pomocných robotníkov, 6,8 % zaučených robotníkov a 15,1 % z celku kvalifikovaných robotníkov. Tu sa kvalifikovaní robotníci vyrovnávajú technikom-absolventom stredných priemyslových škôl, ktorí si zvyšujú vzdelanie a kvalifikáciu v 18,6 %. Výrazne sa táto tendencia prejavila aj v prejavenom subjektívnom záujme zvýšiť si vzdelanie a kvalifikáciu v prípade potreby závodu. Záporný postoj prejavilo 49,2 % pomocných, 29,3 % zaučených, ale iba 16,8 % kvalifikovaných robotníkov (technici 13,9 %).

Postoj k zvyšovaniu kvalifikačnej úrovne je pochopiteľne objektívne determinovaný nielen subjektívnymi predpokladmi jednotlivca, ale predovšetkým požiadavkami charakteru práce, ktorú jednotlivé skupiny vykonávajú. Preto sú vcelku pochopiteľné zistené subjektívne hodnotenia adekvátnosti vzdelania, skúseností a zručností pracovnému zaradeniu: 92 % pomocných robotníkov uvádza, že ich pracovné zaradenie zodpovedá ich vzdelaniu, 81,8 % ich tak hovorí o svojich skúsenostiach a 81,2 % o zručnostiach, zatiaľčo zaučení robotníci majú analogicky zistené hodnoty 76,4 %, 78,8 % a 77,44 % a kvalifikovaní robotníci 85,8 %, 67,3 % a 72,9 %.

Význam kultúrno-technickej úrovne mladých robotníkov je v dôležitej miere odzrkadlený aj v ich úrovni socialistického uvedomenia. I keď si všetci želajú, aby sa svet vyvíjal k socializmu, jednako sme zistili istú štatistickú závislosť ($X^2 = 34,1$; 18 st. v.; $p < 0,05$) medzi týmto postojom a kultúrno-technickou úrovňou jednotlivých skupín mladých robotníkov. Vysoko hodnotia všetci mladí robotníci prednosti socializmu pred kapitalizmom. V niektorých konkrétnych hodnotách sa však prejavujú rozdiely z hľadiska kultúrno-technickej úrovne mladých robotníkov. Čím vyššia kultúrno-technická úroveň mladého robotníka, tým vyššie, pozitívnejšie je hodnotenie predností socializmu pred kapitalizmom v takých hodnotách ako napr. záruka mieru, odstraňovanie sociálnych nerovností, perspektívy mládeže z najširších vrstiev, podpora rozvoja vedy, techniky a školstva, účasť radového občana na riešení vecí verejných, zbližovanie národov a národností, zabezpečenie v starobe. Opačná tendencia sa prejavila pri hodnote „využíva myšlienky, nápady a odborné vzdelanie ľudí“. Najväčšia zhoda sa prejavila pri hodnote „sociálna istota (práca)“.

Pozoruhodne sa prejavuje kultúrno-technická úroveň mladých robotníkov aj v hodnotení dôležitosti a významu politicko-organizačnej práce SZM zameranej na plnenie úloh hospodárskeho plánu. Z údajov môžeme usúdiť, že najmä kvalifikovaní robotníci považujú také formy práce SZM ako organizovanie socialistickej súťaže, zlepšovateľského hnutia, zvažovanie

pripomienok pracujúcich, zabezpečovanie ich informovanosti, morálne oceňovanie pracovníkov, starostlivosť o spoločenské, kultúrne a športové vyžitie, práca s novými a najmladšími pracovníkmi a podobne za skutočne dôležité. Približne s 10 % rozdielom je hladina tohto postoja nižšia u zaučených a o ďalších 10 % u pomocných robotníkov.

Zmyslom ideovo-výchovnej práce SZM je, aby mladí ľudia pracujúci v závodoch nielen postrehli isté nedostatky v pracovných a sociálnych skutočnostiach, ale aby aj prejavili angažovanosť pri ich riešení, pri ich odstraňovaní. Z výsledkov výskumu môžeme uviesť, že schopnosť postrehnúť niektoré nedostatky je v značnej miere ovplyvnená kompetentnosťou, kultúrno-technickou úrovňou mladých robotníkov. Kvalifikovaní a čiastočne zaučení robotníci vyjadrujú väčšiu nespokojenosť s jednotlivými faktormi pracovných podmienok, napr. s uplatňovaním novej výrobnéj techniky, s využívaním strojov a zariadení, s využívaním pracovného času, s rozdeľovaním práce medzi pracovníkov, s organizáciou práce z hľadiska materiálneho zabezpečenia, ale aj so správaním sa nadradených voči pracujúcim a naopak. Pomocní robotníci a zaučení robotníci, ale aj kvalifikovaní robotníci zhodne prejavujú vysokú nespokojenosť s bezpečnosťou pri práci a úrovňou zdravotno-hygienických pracovných podmienok.

Socialistický zväz mládeže venuje v rámci svojej činnosti veľkú pozornosť uplatneniu tvorivých síl, schopností a záujmov mladých ľudí vo sfére voľného času. Naše výskumné poznatky upozorňujú na istú diferenciáciu duchovných a sociálnych záujmov a potrieb robotníckej mládeže z hľadiska ich kultúrno-technickej úrovne. Pomocní a zaučení robotníci štatisticky významnejšie prejavili záujem o nasledujúce činnosti mimopracovného času: chodiť do kina, častejšie navštevovať múzeá a výstavy, zábavné večierky, venovať sa domácejmu hospodárstvu, sledovať televíziu, nájsť si vedľajšiu prácu na privyrobenie. Kvalifikovaní robotníci zasa v porovnaní s pomocnými a zaučenými preferujú nasledovné činnosti: venovať sa odbornému štúdiu, chodiť do divadla, čítať umeleckú litera-

túru, čítať technickú literatúru. O niektoré činnosti, napr. spoločenský život pracovného kolektívu, turistiku, technickú záujmovú činnosť, aktívnejší podiel na práci EZM v mieste bydliska a podobne, majú rovnaký záujem.

Aj mnohé životné plány sú spoločné pre všetky skúmané skupiny robotníckej a pracujúcej mládeže: získať zaujímavejšiu prácu, poznať iné krajiny, našetriť si väčšiu finančnú sumu, vychovať z detí ozajstných ľudí a podobne.

Pre skupinu kvalifikovaných robotníkov je však príznačné, že svoje vysoké životné plány štatisticky významnejšie spájajú s adekvátnym prostriedkom na ich postupnú realizáciu t. j. s plánom zvýšiť si kvalifikáciu a vzdelanie ($X^2 = 21,4$; 6 st. v. $p < 0,01$). Všeobecne môžeme povedať, že je pre nich typická zameranosť na tie činnosti vo voľnom čase, ktoré napomáhajú všestrannému rozvoju ich osobnosti a menej sa zameriavajú na tie, ktoré vlastne sféru voľného času skracujú.

Záver

Historické skúsenosti formovania socialistických a komunistických prvkov v spôsobe života našej spoločnosti, jej tried a osobnosti ich príslušníkov potvrdzujú, že ide o náročný a dlhodobý proces, v ktorom sa prejavujú na jednej strane zákonitá a etapovitá premeny v charaktere a obsahu práce a na druhej strane cieľavedomé a systematické výchovné pôsobenie intencionálneho a funkcionálneho charakteru.

V systéme komunistickej výchovy robotníckej mládeže zohráva významnú úlohu rozvoj ich spoločenskej aktivity. Mladí robotníci sa svojou aktívnou účasťou na rozličných formách spoločensko-politickej aktivity, socialistickej pracovnej iniciatívy a budovateľskej aktivity stávajú skutočnými príslušníkmi robotníckej triedy, pričom vo svojej individuálnej ontogenéze prekonávajú proces fylogénzy robotníckej triedy z „triedy o sebe“ na „triedu pre seba“.

Tento dialektický proces prisvojovania individuí svojou triedou a osvojovania si triednej podstaty individuiami však prebieha do značnej miery v závislosti od objektívneho postavenia mladých príslušníkov triedy v spoločenskej organizácii práce.

Proces socializácie robotníckej mládeže prebieha diferencovane v závislosti od charakteru vykonávanej práce, ktorá objektívne usporobuje individuálnych príslušníkov triedy v ich možnostiach osvojiť si požiadavky robotníckej triedy v plnom rozsahu. Kultúrno-technická úroveň individuálnych príslušníkov skúmaných sociálnych kategórií robotníckej mládeže, ktorá zodpovedá charakteru (obsažnosti) ich práce, sa významne prejavuje v úrovni ich spoločenskej aktivity, socialistického uvedomenia, duchovných a sociálnych potrieb a záujmov.

Socialistický zväz mládeže, hľadajúc strategickú líniu zvyšovania spoločenskej aktivity mládeže, sa môže oprieť o myšlienku V. I. Lenina o tom, že pri prekonávaní ťažkostí rozvoja spoločensko-politickej aktivity pracujúcich sa nemá spoliehať iba na právne normy, rozhodnutia a uznesenia z politickej činnosti, ale najmä na zákonitý rast kultúrnej, technickej a vzdelanostnej úrovne pracujúcich.

Naše výskumné poznatky zasa pripomínajú, že rešpektovanie vnútrotriednych rozdielov u robotníckej mládeže zohráva významnú úlohu z hľadiska efektívnosti komunistickej výchovy, z hľadiska hľadania konkrétnych foriem a metód rozvíjania spoločenskej aktivity mládeže ako významného a efektívneho nástroja zabezpečujúceho rast jej socialistického uvedomenia a presvedčenia.

Vo výsledkoch, ktoré preukazujú mladí kvalifikovaní robotníci, sa zhodnocuje dlhodobá a cieľavedomá starostlivosť KSČ o prípravu mladej generácie robotníckej triedy, o všestranný a harmonický osobnostný rozvoj jej príslušníkov. Sú to oni, ktorí predstavujú skutočnú oporu ZO SZM v závodoch, ktorí vykazujú vysokú spoločenskú aktivitu, preukazujú tak svoj vzťah k socializmu. Avšak aj ostatné sociálne kategórie robotníckej mládeže, ktoré predstavujú „slabšie ohnívko“ celej reťaze, majú potrebné predpoklady osvojiť si náročné úlohy formulované KSČ v súvislosti s rozvojom vedecko-technickej revolúcie. Avšak zatiaľčo u skupiny kvalifikovaných mladých robotníkov sa prejavuje pozitívne organická spätosť produktívnej práce a vyučovaním dosiahnutej kvalifikácie v po-

dobe istého „vnútorného náboja“ ďalšieho samopohybu zameraného na sebazdokonaľovanie, všestranný a harmonický rozvoj v intenciách myšlienok K. Marxa obsiahnutých v *Kapitáli* [Marx 1955 : 515], u skupín zaučených a pomocných robotníkov takejto jednoty nie je. Preto pri zabezpečení rozvoja spoločenskej aktivity uvedených sociálnych kategórií mládeže v oveľa väčšej miere zohráva svoju úlohu úroveň subjektívneho faktora, t. j. kolektívneho organizátora mládežníckeho hnutia — Socialistického zväzu mládeže, bohatosť foriem a metód práce špeciálne zameraných na podnecovanie ich iniciatívy a aktivity.

Odpoveď na známe otázky „čo robiť“ a „čím začať“ je vždy úlohou subjektívneho faktora, ktorý zvažuje všetky podmienky a faktory zabezpečujúce cieľavedomý a efektívny zásah do spoločenského procesu. Naša analýza priniesla iba niektoré informácie, ktoré možno pri takomto rozhodovaní brať do úvahy v záujme jeho optimalizácie.

Literatura

- Borovik, V. S.: *Sociálna aktivita mládeže ako predmet výskumu*. In: Lenin a mládež. Bratislava, Smena 1975.
- Drażkiewicz, J.: *O aktywności społecznej i zrożnicowaniu społecznym*. Studia socjologiczne 1974, 4.
- Fedosejev, P. N. a kol.: *Základy vědeckého komunismu*. Praha, Svoboda 1971.
- Gulich, V.: *Marxisticko-leninský světový názor a komunistická výchova mladé generace*. In: Komunistický světový názor a mladá generace. Praha, Horizont 1974.
- Kamafidinova, E. A.: *Voprosy kommunističeskogo vospitanija molodeži*. Voprosy filosofii 1975, 6.
- Lenin, V. I.: *Mládeži*. Bratislava, Smena 1975.
- Marx, K.: *Kapitál I*. Bratislava, SVPL 1955.
- Puti formirovanija socialističeskoj aktivnosti ličnosti pri socializme*. Moskva, Mysl 1972.
- Selecký, I.: *Zmeny v kvalifikácii a kvalifikačnej štruktúre mladej robotníckej generácie v období vedeckotechnickej revolúcie*. In: Mladá generácia robotníckej triedy a sociálne plánovanie. Bratislava, Smena 1975.
- Speranskij, V. I.: *Ekspérimentálnaja proverka pokazatelej effektivnosti raboty komsomol-*

skich organizacij. Sociologičeskije issledovanija 1975, 2.

Sýkora, E.: *Niektoré otázky komunističeskej výchovy v SZM*. Sociológia 1972, 5.

Резюме

Махачев Л.: Социологические аспекты повышения общественной активности молодежи

Исторический опыт формирования социалистических и коммунистических элементов в образе жизни нашего общества, его классов и отдельных лиц подтверждает, что это сложный и длительный процесс, в ходе которого складываются с одной стороны закономерные и поэтапные перемены в характере и содержании труда, а с другой — целеустремленное и систематическое воспитательное воздействие общего и функционального характера.

В системе коммунистического воспитания молодежи значительную роль играет развитие ее общественной активности. Молодые рабочие полностью включаются в ряды рабочего класса именно через активное участие в разнообразных формах общественно-политической деятельности, в социалистической трудовой инициативе, в строительстве.

Этот диалектический процесс присвоения индивидом своим классом и освоения классовой сущности индивидами протекает, однако, в значительной зависимости от объективного положения молодых рабочих в общественном разделении труда. Процесс социализации рабочей молодежи протекает по-разному в зависимости от характера выполняемой работы, которая объективно воздействует на возможности индивидов усвоить в полном объеме требования рабочего класса. Культурно-технический уровень молодых рабочих из обследованных социальных категорий, отвечающий характеру (содержанию) их труда, заметно складывается на уровне их общественной активности, социалистической сознательности, на уровне их духовных и социальных потребностей и интересов.

В результатах, выражаемых молодыми квалифицированными рабочими, проявляется длительная и целеустремленная забота КПЧ о подготовке молодого поколения рабочего класса, о всестороннем и гармоническом развитии личности. Именно они являются подлинной опорой заводских организаций Социалистического союза молодежи, отличаются высокой общественной активностью, доказывая тем самым свое отношение к социализму. Но и у остальных социальных категорий рабочей молодежи, которые представляют собой «более слабое звено» всей цепи, имеются необходимые предпосылки для выполнения крупных задач,

Poznámka

Výskum Spoločenská aktivita pracujúcej mládeže v strojárskom priemysle na Slovensku sa realizoval r. 1973 v 10 strojárskych závodoch. Do výskumnej vzorky sme zahrnuli 1051 respondentov vo veku od 16 do 30 rokov. Hlavná výskumná technika: štandardizovaný rozhovor s 52 otázkami. Doplnková výskumná technika: obsahová analýza dokumentov

základnej organizácie SZM na skúmaných závodoch. Zloženie vzorky výskumu a strojárskemu priemyslu na Slovensku vykazuje z hľadiska pomeru robotníkov a inžiniersko-technických pracovníkov výraznú zhodu (75,5 %—76,2 %). V každom závode sme vo výbere respondentov dodržiavali proporcionálnu zastúpenia podľa pohlavia, veku a kvalifikácie.

сформулированных КПЧ в связи с развитием научно-технической революции. Но тогда как у группы квалифицированных молодых рабочих проявляется положительная органическая связь между производительным трудом и повышением достигнутой квалификации в виде равного внутреннего заряда в направлении дальнейшего самодвижения в интересах самосовершенствования, всестороннего и гармонического развития, как об этом говорил К. Маркс в «Капитале», у групп обученных и подсобных рабочих такого единства нет. Поэтому при обеспечении развития общественной активности этих социальных групп рабочей молодежи значительно большую роль играет уровень субъективного фактора, т. е. коллективного организатора молодежного движения — Социалистического союза молодежи, богатство форм и методов работы, направленной на повышение их инициативы и активности.

Summary

Macháček L.: Sociological Aspects of Increasing the Social Activity of Youth

Historical experience gained in forming socialist and communist elements in the way of life of our society, of its classes and its members' personalities testifies to its being a demanding and long-termed process that involves, on the one hand, lawful and gradual transformations in the character and content of work, and, on the other hand, purposeful and systematic educational activity of an intentional and functional character.

In the system of the communist education of working-class youth, the development of their social activity plays a significant part. Through their active participation in various forms of social and political activity, of socialist working initiative and of building-up efforts, young workers are becoming genuine members of the working class.

To a considerable extent, this dialectical process of the appropriation of individuals by their class and of the individuals' acquirement of the class substance is taking place in dependence on the young class members' objective position in the social organization of labour. The socialization process of working-

-class youth takes place in a differentiated way and depends on the character of work performed which objectively adjusts individual class members as regards their possibilities for adopting the claims of the working class in full. The cultural and technological level of individual members of the examined social categories of working-class youth, conformable to the character of their work, manifests itself markedly in the level of their social activity, socialist consciousness, spiritual and social needs and interests.

In the results attained by young qualified workers, the long-termed and purposeful care taken by the Communist Party of Czechoslovakia about the preparation of the young working-class generation, about the all-round and harmonious development of its members' personalities, is valorized. It is they who represent a true support of Enterprise Organizations of the Socialist Youth Association, who develop high social activity, demonstrating thereby their relation to socialism. Yet also the other social categories of working-class youth representing the "weaker focus" of the whole chain have the necessary qualification for taking over the exacting tasks formulated in connection with the development of the scientific and technological revolution of the Communist Party of Czechoslovakia. While, however, in the group of qualified young workers there is a positive organic connection between productive work and the utilization of the attained qualification in the form of a similar intrinsic charge of further self-motion aimed at self-improvement and at an all-round and harmonious development in the intentions of K. Marx's ideas contained in *Capital* (I, p. 515), there exists no such unity in groups of trained workers and labourers. This is why, in securing the development of social activity performed by the social categories of youth referred to above, a far more significant role is played by the level of the subjective factor, i. e. the collective organizer of the youth movement — the Socialist Youth Association — and the profuseness of forms and working methods specially aimed at stimulating their initiative and activity.